

I KOATILOURI

« Un matin, tu partis ! Les domaines houleux devinrent tes palais ! Les paroles données ne se reprenant plus, tu restes amoureux de leurs clartés sans fin, de leur désert austère... »

R. HAMEL.

(Esquisses pour les marins bretons)

A greiz kalon e kinnigan d'am mignon, an aotrou Penault (Pennaod), person Logivi-Pempoull, an danevell-mañ a zo bet skrivezt en e brespital ken plijuz.

E. AR B.

Emaon hirie o vond da gomz deoh euz eun tiegez a veve er Roh war-dro 1880. Med red eo din da genta en em zigarezi evid ar gaou ez an d'ober : n'eo ket Koatilouri e oa ano ar famill-ze. Evel ma ouzoh, ar Goatilourien a oa aotronez Kaoueneg gwechall, « seigneurs de Coatéloury et autres lieux » a lavar ar paperou koz¹. Ne zoñj ket din e vefe bet hini aneze o chom er Roh. N'eo ket « de Coatiloury » e oa eta ano an dud emañ o vond da glakenni diwar o fenn, med « de... eun dra bennag » e oant memez tra ha koz-tiar e oa ivez o noblañs. Ne welan ken den war-dro gand an ano-ze, med marteze ez eus unan bennag kar deze ha moarvad ne vefe ket prop din... A-hend-all ez eo gwir-bater peb tra.

*

* *

Ne oa ket gwall gaer kastell an aotrou hag an dimezelled a Goatilouri... Ma vefe bet c'hoaz da vihanna eur hoz kastell Malabri bennag, med ne oa en doare ebed zoken eur maner. Ne oa nemed eun tammig ti bihan e penn-traoñ eur hardenn² e karter Sant-Yann, eur hoz ti zoken, izel, goloet gand mellou mein-glaz mengleuz ar Roh, douar mahet ha pilet ar blasenn anezañ, evel en oll diez ar beorien, rag peorien ne oa ken ar baour-keiz Goatilourien... Tri a oa aneze : Mari, ar verh hena, Madelen ha Jarlig.

O zud ne oant ket bet kennebeud gwall binvidig, med eun tamm leve o-doa memez tra hag o chom e oant en unan euz kaerra tiez kêr Ar Roh. O zad, ofiser,

---

¹ E 1704, e oe beuzet, e pleg-mor Perroz, Jakez a Goatilouri gand e oll vugale, nemed unan.

² gardenn : gwenodenn

a oa bet lazet e Reichshofen, e-pad ar brezel 70. O mamm ne oa ket bet pell war e lerh, trehet gand he glahar. Daoust d'an emzivaded beza erru braz a-walh, minored e oant c'hoaz hag e oent lakeet dindan beli eun eontr. Hemañ eur foet-e-voutik anezañ, ne zoursias euz e nized nemed evid forani o zammig peadra ha kas o stal da Gernetra. Petra a vanas gante ? Eun tamm arrebeuri bennag, a gav din, ha, dreist-oll, pevar pe bemp poltred. Ya, peziou poltrejou livet war lien euz ar Goatilourien goz. Iskiz a-walh e oa gweled an dudjentil lorhuz-se epign ouz gweleou kloz ha dindan eur plañchod mogedet.

Evuruzamant evid an daou yaouanka, o hoar Mari a oa bet eur wir vamm evite. Goude ma oent bet taolet war ar plouz gand o hulator, en em lakeas Mari da labourad evid peurzevel he breur hag he c'hoar, kannerez e teuas da veza, an dimezell a Goatilouri, ya, kannerez, bemdez-Doue ez eas d'an aot da skaota kouez ar vourhizien. A-veh ma ouie-hi lenn, med kas a reas he c'hoar e ti ar seurezed hag he breur e ti ar Frered. Madelen a oa dorniet mad hag a zeuas da veza enr vroderez akuit, ha labour a veze degaset dezi pez a gare. Gwelloh e oe c'hoaz planedenn Jarlig. Deski a ree hemañ gand êzant toud pez a veze kelennet dezañ ha kaset pell a-walh e oe gand ar Frered. Daoust dezañ da veza eur paotr abil, taer ha feulz, ar person a zoñjas e vefe posubl marteze ober eur beleg gantañ. Kemer a reas anezañ da golist ha beb beure e roe dezañ eur gentel latin. Goude merenn, e talhe da vond d'ar skol gand ar Frered a ree dezañ labourad war levriou ar breved. Daou vloaz goude, e kasas an aotrou person anezañ da skolaj Landreger. Distiñget ez ee gantañ al labour, med ne oa ket war baperou an aotrou Prefed, diêz e oa dond a benn outañ. Ya, ano Jarlez a Goatilouri a veze aliez war roll ar re gastizet. Re aliez, d'e veno... Skuiza a reas buan er skolaj hag eun devez, war-dro Pask, setu eñ kuit. Diskenn a reas a druill-drask beteg traoñ-kêr hag ar porz. Eul lamm war eur weletenn prest da skarza... Eur faribolenn hanter-wir bennag a gontas : emzivad e oa ha red dezañ gounid e damm kreun. Ar habiten, hanter-vezo, ne zellas ket re verr hag hep soñjal e oa o tenna flugez dezañ, a gemeras anezañ evel moust... Evid ar wech kenta, e welas Jarlez Ar Roh-Velen, al lenn-vor Palamos, kerreg Plouvouskant, ha neuze e oe an donvor... Santoud frêz a reas ar paotrig yaouank a oa war e hent mad. Galv ar mor, damintentet endeo e bag unan euz pesketaerien Ar Roh, a glevas an taol-mañ frêz ha sklêr, ha staga a reas da gana en eur beilla e batatez - hennez eo, evel ma ouzoh, labour kenta an ol voused -.

*

**

Prestig goude e kasas Jarlez eur ger d'e berson ha d'e hoarezed evid kemenn deze e oa war vor. An eil hag egile a oa bet nehet, evel-just. Adaleg m'he-doe bet kelou, e laouenas Mari, goud 'ouie a-walh e oa he breur Yann-e-benn-e-unan ha ne oa ket danvez eur beleg ennañ. Ne oe ket kont memez tra gand Madelen. Homañ, evid lavared ar wirionez, a oa eur gaherez diêz, techet da zougen kañv d'he bramm kenta ha genou treud dezi dalhmad. Droed he-doa,

evid pezh a zell, da gaoud keuz da overenn genta he breur, med perag chom keit-se da rahoanad ? A-viskoaz e oa bet chakerez he reor ha tuet da bismikad toud pezh a ree he breur : « Jarlez alese... Jarlez alesont. » Pa oant yaouankoh, e save kann etreze aliez ha poan he-deveze ar paour-kêz Mari o tispertia aneze, ar paotrig a oa buan da skei, med e hoar a oa ken pikez ! Ya, ma vefe bet erruet Jarlez er gêr goude e dehadenn, en-defe klevet sarmoniou ha gousperou e-kreiz ar zizun...

Med ne zeuas ket ar martolod da zelaou prezegennou e hoar, meur a vloaz a dremenas ha den ne ouie petra a oa deuet da veza. Koulskoude e erruas pa oe tapet e ugent vloaz gantañ : e oa o vond d'ober e zervij.

Evuruz e oe an diou hoar, gouela a ree Mari gand ar joa o weled ar gwaz braz ha kreñv a oa deut he breur da veza. Ya, eun tamm brao a javez a oa dindan e jiletenn, ne oa ket kaerroh paotr yaouank er Roh. Degaset e-noa eur yalhad vrao a arhant d'ar gêr ha kuit e oe an diou zimezell da larda kement war al labour e-pad ma oe o breur war-dro. Ha koulskoude, a-veh digouezet ar mortolod en ti, e oa bet todillon ; ya, eun taol arne a gouezas war chouk Mari gêz... Ma feiz, soñjit ivez petra he-doa greet. Eun devez - eur bloavez bennag a-raog - en em gavas fêz o tiboultrenna poltrejou koz he hendadou, ha neuze vil e kave ar sapre traou mogedet-se. Ha bremañ, ma lavarinn deoh eun dra all abouez : pillou toud e oa deut da veza he zorchouero ha ne oa ket brao mond e ti ar marhadour. Alo, dao dezi, eme ar gannerez ! Setu-hi o tiskenn ar poltrejou, o tiframma ar peziou lien diwar o stern ha teurel aneze e-barz ar pod ma ree he bervadennou ennañ gand eun tamm brao a ludu. An ankadrou koad dero a zervijas d'ober tan. Fonta a reas buan al livaj ha nêt ha gwenn e teuas da veza an danvez, ha laouen Mari gand he zorchouero teo ha stard. « Fidak bié, Madelen, setu amañ berliñj ha n'eo ket tost da veza uzet, na n'eo...

- « Ya, Mai gêz, med aon am-eus gand pezh a lavaro or breur pa zigouezo er gêr. »

An devez-ze eta e oa erruet ha gouzoud a rit pegen joaz e oant o-diouig. 'Hanta, pa veze evuruz Mari a Goatilouri, daoust pegen skuiz e veze, ez ee war eeun d'he sklisen ha d'he rozell : « Eun "dornad"¹ a vo torloet, mabig ?

- « O ya, Mai, "granig"² am-eus, hastit buan merad an toaz, me a ya da derri briñtchou³. »

Hag e oa bet greet eur hovad "létez". Debret e grampouezenn viouet gantañ, e oa krog ar martolod da zacha war e gorn-butun pa spurmantas e oa goullou plasou an taolennou koz. Eur pistig a zantas raktal en e galon.

« Petra ah-eus greet euz ar poltrejou », emezañ ?

- « Dêz ! » eme Mai, « evid kelou an traou divalo-ze 'vad ! Eet int em bervadenn, kleo, ha rikouret ha milrikouret ez on, deut int da veza torchouero gwelloc'h eged ar re a vez greet an deiz a hirie... »

---

¹ eun « dornad » = eun toullad krampouez.

² « granig » = naon

³ briñtchou = briñsou.

Kerkoulz e vefe bet rei d'ar paour-kêz Jarlez eun taol horz war e gokenn, darbet e oe dezañ lezel e gorn cla goueza diouz e henou... Goude ar souez, setu an imor o sevel d'e benn. Eet e oa en e zao ha ken livet fall ken e souzas e hoarezed :

« Sañset, pe zod pe nay ez oh, Mari? Greet 'peus eun taol kaer avad, inosantez a zo ahanoh, red eo beza garz¹ memez tra, ya garz da bennaska, sod da staga... C'hwi, Madelen, ho-peus muioh a zeskamant egeti, ne oah ket kap da harz outi da hoari ar gwall-daol-ze? Gwir eo, n'oh nemed eun drutell didiah, mad hepken d'ober ho kaz gleb. Setu aze eta, kazi toud pez a vane ganim war-lerh on tud, on tad-you, ar Goatilourien, noblañs koz ma 'z eus unan. Ar poltrejou-ze a oa eun testeni euz on noblañs... »

- « Ma faour-kêz Jarlez, perag komz euz noblañsou ha me kannerez? Ha te, n'out ivez nemed eur martolod », a gredas respont Mai gêz, e-kreiz he daelou.

- « Ya, martolod ez on, med ne vin ket ordinal; eun tamm 'zo ez on krog da studia, sellit amañ, genaouegezed », eme Jarlez, o tenna ouz e zah eur vriad levriou... « Nann, pichoñs, ne jomin ket pell martolod, letanant e vin ha kabiten goude, eun devez e vin "le capitaine au long cours Charles de Coatiloury"... Intentet ho-peus, Mai Vastrouill ha c'hwi, Gwerhez Maria Goñfitur? Ha pa zoñjan, memez tra, evid pourchas eun toulladig torchouerou... Arsa, Mar'-Job, hag-eñ ho-peus c'hoaz daou realad skiant? N'ouzoh ket eta e oa e-barz unan hepken euz ar poltrejou peadra da brena tra-walh a lien evid goloi oll diez strêd an iliz, deiz gouel ar Sakramant? Meritet ho-peus e ve torret troad ar skubelenn war ho kitern... »

Pell e padas e giz-ze an abadenn. Hopal ha dihopal a ree Jarlez evel eun diaoul. Med petra a raje? Ne zervije ket... Ha neuze, e gwirionez, ne blije ket dezañ daoubenni ha glahari e hoar hena.

Mad eo an hini a oe evid e hoarezed, evel m'em-eus lavaret, ha setu-eñ kuit da Depod an Ekipajou Brest. Goude daou pe dri miz war "La Couronne" gand beb seurt "glazeien" all, e oe kaset da skol an dimonierien war al "Louis XIV". Plijoud a reas dezañ ar henteliou; e gwirionez, n'e-noa ket kalz tra a-nevez da zeski, ha kenta e oe e dibenn ar c'hweh miziad skol. Med daoust dezañ da veza eur moraer a-vicher, e kavas rust awalh ar vuhez war an diou vatimant-se. A-veh ma veze roet d'ar paour-kêz deskidi eul lajad amzer da zialani. Pa veze echu ar henteliou, a teue mare ar skol-martolod pe an ekselsiou-soudard, pe e veze dao nêtaad amañ, tremen ar foberd aze, pura ar hanoliou, ha goude, kanna pep hini e zillad e-barz eun tamm kibellig dour dous a veze mil boan da gaoud, red en em ganna a-wechou. Ha c'hoaz eur wech lakaet ar houëz da zeha, e oa mad chom vvar vrank gand doan ouz al laeron pe ouz an avel, rag an hini a golle eun dra bennag a veze kastizet. Ya, og a-walh e oa eet... N'e-noa ar martolod a genta klas, Jarlez a Goatilouri, nemed eur bloavez servij d'ober abalamour ma oa "skoazeller tiegez" hag ouspenn war ar Rol. P'en-doe diskouezet gand lorch e haloñs gloan ruz er Roh e-pad deg devez bennag, e oe kaset da dremen e hweh miz all e strollad listri ar Mor Kreizdouarel, war ar

---

¹ beza garz : beza gouez, feuls.

“Guichen”. Eun dudi a oe evitañ dousder an amzer, glazder ar mor. Ha daoulagad du ar merhed 'ta ! Me lavar deoh ne jomas ket dizeblant diraze, deski redeg an douillez eo an hini a reas e Toulon-war-vor.

*
* *

Echu e goñje gantañ, ez eas adarre Jarlez da “naviga” er memez kompagnunez, ha nebeud a gelou outañ adarre...

Eun toullad gwenneien a zeue gwech ha gwech all ar faktor da zegas d'an dimezelled a Goatilouri. Eun abardaevez lirzin a viz gouere, e oa an diou hoar, kement ha gortoz o zoup mitonet da domma e korn an oaled, o trailla kaoziou dirag o dor, dindan flouradenn eun êzenn glouar, pa weljont, a-greiz-oll, o tond e penn ar hardenn, eun den gwisket kran hag eur gasketenn ofiser-a-vor dezañ. O breur !

Ha fidam, mên-krampouez Mari war an trebez... Madelen ne ree nemed selled pegen faro e oa Jarlez ken e teuas fent da hemañ : « Alo, penn kuriuz, te a fell dit, evel-just, gouzoud dioustu ar rag hag ar perag... Ahanta, merhig, lenn kement-mañ. »

Tenna a reas ar moraer eun tamm brao a feulienn wenn euz e hodell. Strakadennou bihan a veze klevet pa oe displeget gand Madelen, paper-parch e oa. Homañ a lennas kreñv ha Mari a baouezas eun herrad da veska he bleud, he dorn gwenn toud ganti er vann :

BREVET DE CAPITAINE AU LONG-COURS

Le ministre de la Marine certifie que de Coatiloury Charles a été admis à commander les Batiments de Commerce destinés pour les voyages au long cours. En conséquence, le présent Brevet lui a été délivré pour qu'il puisse se faire reconnaître, lorsqu'il y aura lieu, en qualité de Capitaine au long cours, par les Commandants des Escadres, Vaisseaux, Frégates et autres batiments de l'Etat, Officiers civils et militaires de la Marine, Tribunaux de Commerce, Corps administratifs et tous autres qu'il appartiendra.

- « Bremañ », eme Jarlez, « emeon dign da zougen ma ano. Mestr ez on war eun deir-gwern. Deut on da ziskarga koad-labour da Lezardreo, ha mond a rin kuit a-henn eun toulladig deiziou gand eur garg patatez. Fiziet eo bet an deir-gwern-ze ennon evid eur pennadig, heb dale em-bo d'ober mond da gomandi eul lestr-treiz, eur pakebod.

An deiz war-lerh ez eas Mari da ganna ne ve nemed kement ha konta doareou he breur ha ne oe kaoz ebed en aot, an deiz-se, nemed euz Jarlez. Alese 'erruas ar helou war stank Milin-Zêz, hag etre an taoliou kolvez ne oe meneg i.ve nemed euz ar habiten nevez. Fret ha dever a oe en-dro dezañ gand ar plahed yaouank ha plijadur e-noe an ofiser o kutuill minhoarzhou merhed ar vourhizien, ar “ruped”. Meur a vannah a baeas en ostaleriou da hemañ ha da

henhont ha, siwaz, tomm e veze dezañ bemnoz, an deiz diweza dreist-oll, eur zulvez. Tostaet hag adtostaet he-devoa Mari ar pred ouz an tan, med kammed n'errue d'e goan... « Ha pa zoñjan, emezi, e-neus d'ober mond da Lezardreo war e dreid ! Beteg ne vo ket re vezo ! ».

Ma ne oa ket re, e oa tra-walh... An diou hoar o-doa despet pa welent o breur er stad-se, hag e-pad ma oant o tebri, e stagas Madelen da heskina anezañ. Hemañ a glouke e zoubenn hag e legumaj heb rei re a fet. Gwech ha gwech all e lavare evelato : « Ro peoh, koz sardonenn », peotramant « Paouez da bilad da veg mouzet ». Med ar vroderez a zalhe da derri penn he breur: « Unan yaouank evelout, ober picheradou, gand ar vez !... ». E oa ar moraer o paouez troha eun draillenn vara gand eur mell kontell-vartolod, eun asez “navarrha” spagnoleg hir-hir ha lemm evel eun aotenn. Ha Madelen a zalhe da chakad ha da werouzad : « Talvezoud a ra ar boan dit beza gonezet galoñsou evid dond da veza eur rouler hag ober mez dim er vro... »

Ma Doue, petra a hoarvezas neuze ! Ar paotr a bennfollas : « Malloztouen a zo ahanout, serri a ri da houg, daonet e vo krohenn ma ene... ». Hag eñ da glask eun dra bennag da zarhoi gand e hoar azezet e penn all d'an daol. Siwaz, e gontell eo an hini en em gavas dindan e zorn, ha heb soñjal hirroh, hanter-vezo ma oa, e stlapas anezi gand nerz war du e hoar... Diskouez e fulor hag ober doan hepken a felle dezañ, evel-just. Allaz ! Ar gontell-laz en em zankas beteg an troad e bruched ar paour-kêz plah. Amzer da zisionka he daoulagad, da zevel he divreh, e oa maro. Al laonenn he-doa treuzet libr ha brao he halon... Ya, maro-moust e oa.

N'eo ket c'hwi lar, divezvet prim ha prim e oe ar moraer, hag eñ da goueza e divreh Mari : « O Mai gêz, petra am-eus greet ? ». Hag int da ouela doureg war skoaz an eil egile... Med ar gannerez he-doa muioh a benn eged ar habiten. Kregi a reas e diskoaz he breur :

« Jarlig », emezi, « eun dra spontuz ah-eus greet, heg eun tammig e oa or c'hoar, med memez tra... Hogen goud' ouzon ne 'teus ket klasket laza, a-hras Doue... A-viskoaz ez out bet re feulz ha bremañ e-teus tapet eun tech fall daonet all, al lonkerez. Eh ez da brometi din dioustu moustra war da varriou imor hag ivez, da genta toud, lezel ar boeson gaoh a goztez, yaouank eh out ha n'az-po ket poan en em zidona, mar kerez.

- « Ya, Mai, prometi a ran dit », a zistagas ar paour-kêz muntre e-kreiz e zaelou.

- « Ha bremañ, mabig, seh da zaoulagad, ne zervijfe ket dit koueza en arouez, tremen poent eo dit dastum da dammou traou ha skarza kuit... Ya, sach da skasou ganit, red d'an drot beteg Lezardreo ha hast buan ambarki. Den ne ouio netra 'raog an deiz, ha goude e rin c'hoaz diouz ma gwella... »

Jarlez a zentas, hanter drelatet, med kennerzet endeo gand absolvenn e hoar hena. Serri a reas homañ etre e zivreh, lakaad eur pok war dal skornet an hini a oa bet Madelen, hag e-pad m'edo Mari o tifronkal en he zavañjer, e laoskas e yalh da goueza war an daol. Hag en er-mêz goude eur zell war e vontr... Kompren a reas e oa red dezañ poanial evid erruoud da vare an dichal...

Ne 'n-oa ket Koatilouri e daou droad gantañ er memez sah, ha daoust d'e galon beza sammet ken e oa sammet, ez ee gand ar foeltr en noz klouar ha sioul. Eun êzenn mervent a zourre er gwez kistin nivezruz war hent Trogeri : « Beteg ma talho ar suroa-ze », a zoñjas Jarlez. E oll nerz a lakae da zifreta e ziouharr hag e oll breder, bremañ, gand pez a oa red dezañ ober : tizoud e vatimant, diskenn an aber 'raog an deiz gand ar mor ha, mar bez bolantez Doue, gand ar bannah avel e frealze. E Pouldouran e leunie al lenn-vor dindan bannou al loar o c'hoari toullig kuz 'dreg koumoul herreg. Chas a harze, hag e tu bennag e veze klevet brizkanaouenn eur mezhvier. Erru e oa poent d'an oristal-ze mond d'e glud : eun eur-hanter. Eun druez, eur runkun eo gweled tud oh en em vezvi e giz-ze... Eñ, kabiten Jarlez a Goatilouri ne evje ken. Pa zoñje e oa eet beteg laza e hoar ! Sant Erwan benniget ! Eur garm, daelou... Med red e oa dezañ hasta, ha galoupad a ree bremañ en hent koz Planiel. Ha neuze an noz a zo eur vagerez, eur vamm, tamoloda a ra he bugale en he sioulder madelezuz. En em blijoud a ree en hent distro-ze, e unan etre diou reñkennad torgosou dero... Ar peoh a ziskenne en e galon... Ya, med hasta, hasta, Mari he-doa lavaret dezañ hasta ha ne oa nemed se d'ober, derhel gand e grog... Kousket mik bourk Planiel Erru e oa tost hag e oll youl a lakae da gerzed ken buan bepred, daoust dezañ da zantoud eur reutadenn en e gov-karr ha d'e staon da veza ken kraz hag oaled an ifern. Erru e kêrig Lezardreo, e tiskennas d'an aot en eur red. C'houeza a ree berpred an avel ingal... « Beteg ma talho ! Ma Doue benniget, ma vefe kalm-gwenn en eun taol ! »

Pa lammas war vourz e oa div eur hanter hag an oll a oa ouz e hortoz, krog e oa an dichal. Troet beg al lestr war-du ar mor, savet an eor ha dispaket eun tamm lien, e oa teir eur. « *A Dieu vat !* »

Soroh ar mor war penn-diaraog e vag a gargas ar habiten a levenez muioh eged biskoaz, distegnet e oe eun tammig e nervennou, med santoud a ree evelkent pegement a hast e-noa da veza en donvor, anzav a ree dezañ e-unan e oa c'hwen en e loerou.

N'heller ket mond buan er revier, red eo diwall da steka ouz ar vein ha da stoka ouz bigi ar besketêrien o tiskenn ivez gand an tre. Hanter-veuzet e oa c'hoaz an aber en eun deñvalijenn latareg buhezekaet gand touriou-tan ar Glujar hag ar Bodig. Nann, n'ez ee ket gwall vuan al lestr ha kavoud a ree ar habiten e amzer gwall hir, barradou enkrez a zave ennañ a-gaouadou hag a waske e galon, ya doan e-noa da veza paket 'raog beza tizet an donvor. Diou wech e reas kreski al lien... A-nebeudou e save damsklêrijenn goulou-deiz. Setu balizenn ar C'holenneier hag a-uz eur ribl uhel ha sonn goloet a goadeier fonnuz ha kaer-eston. Bewech ma tremene Koatilouri dirag « Koad ar Markiz » e teue dezañ eur zorhenn mond da vale e-barz. Gand ar hoad-se, boutet war rehell, hag o tiskenn beteg an dour, e veize kensoniez hag hogen lusk an douar hag ar mor. Klevoud a reas klemmadennou hir ar pin ha boubou deliou ar gwez all dous evel eur flouradenn. Eur gridienn a zantas Jarlez beteg bouedenn e galon, seblantoud a reas dezañ intent eur han-hud, kanenn e vro o kimiadi dioutañ ; ya. eur ganenn a zisparti e oa, moarvad n'helle mui dizrei da Vreiz... Med ken prim all e teuas da zoni dezañ ne oa c'hoaz nemed dirag Roh an Eon...

E tu all en em gave eta Roh ar Hon, e vëz enni “chas”, maltouterien o tiwall genou an aber. Beteg ne dafent ket da harzal a greiz-oll ! Med, a hraz Doue, ne veze klevet nemed storlok eur harr du-hont e Rervouster : eur menajer o vond da droha melchon d'e loened... An enezenn Goad astennet a-led he horv war an dour evel eun euzvil apokalupsel... A-zehou, porzig koant I.ogivi, ennañ dija eur virvidig a vuhez : pesketêrien oh en ern hervel gand o brezoneg Bro-Ouelo... Balizenn ar Mogedeier, an Enezenn Hlaz... Luha a reas c'hoaz eur pennadig lagad Tour ar Hern¹ hag hini ar Paun e Briad... Med deut e oa an deiz, treluha a ree ar gwagennou en-dro da enezenn Sant-Maodez. Erru e oa an teir-gwern e penn ar hanol-vor... « Alo, paotred, eme ar habiten, lien er-mêz, ar “mouchouar-godellou” da zeha, lark-kêr, ha rousin dezi !... Evel eul lamm a reas al lestr ; deut e oa da veza unan euz elerh kaerra ar mor a dremenas dizeblant ha gand tiz dirag ar Penn Azen a-zehou, ar Gazeg hag an Ogejou bihan a-gleiz. Ela neuze e oe an donvor... Den ne hellje lakaad e grabanou war ar Rohard bremañ. Evel an deiz e-noa kuitaet ar skolaj, e saludas gand levenez an avel-vor, ar frankiz.

Troet war-du an dremmwel, ne zoñjas ken Jarlez a Goatilouri nemed en e dazond, echu e oa eur bajenn euz e vuhez.

*

**

Ugent vloaz goude... Miz eost... Skolaer Tredarzeg, an aotrou Parantoen, a oa deut beteg an Haor-Nevez da weled eur hoar dezañ chomet intañvez war-lerh eur martolod-kenwerz. Goude kreiztez e oa oh aveli e benn el lodenn bella euz ar porz pa spurmantas e beg ar hae eul lestr gand eur banniel amerikan war e ziadreñv. Tostaad a reas ar baleer. Ne oa ket eur vag kenwerz, re gaer e oa. Sañset e tenne d'eur brig diouz gweled e werniou, med korvet kalz bravoh : hir neuzet, daoust d'e lez da veza turgnet disi, ha gand se hirveget ken e oa eun drugar. « Fidak bié, eme ar skolaer, ar vag-mañ a dle skarza ! » Livaj fresk e peb leh... War ar pont, urziet, stipet ha fichet peb tra gand ar brasa aket, ha nonpas gand fardaj marhadmad, nann, pichoñs ! Kouevr puret ha lugernuz amañ hag a-hont. E-kreiz ar pont, eun tammig chiminal a ziskoueze ne oa ket al lestr dre lien hepken. Me a lavar deoh ne oa ket c'hwezh ar zifern gand ar vatimant-se, na ne oa. « Eun darinenn, a zoñjas ar baleer, ar seurt-se ne vez ket gwelet bemdez. »

Neuze hepken e fellas d'ar mestr-skol gouzoud ano al lestr-bale-ze. Ha dindan eur skoed kouevr (pe aour !) lufruz, e lennas lizerennou ken skeduz all... Lenn a reas gand souez ; abafet libr, an ano : DE COATiLOURY !

Bet e oa ivez ar skolaer e kloerdi Landreger, anavezet mad-mad e-noa Jarlez ha dedennet e oa bet, evel-just, gand maro Madelen ha toud pezh a oa bet kontet goude, daoust memez tra ma ne oa ket bet lavaret re amplik.

---

¹ Tour ar Hern : tourtan brudet enez Vriad.

Chomet e oa eta ar baleer e henou gantañ war nav eur ha goude en em houlennas petra a oa o vond d'ober. Marteze e vefe furroh dezañ chom heb sevel e fri ha skarza 'raog. Med ne oa ket, pezh a zell, eun den aonig hag eur si eveeg a-walh e-noa : a viskoaz e oa bet ranell evel eur vaouez, ya, kuriuz ken e oa kuriuz. Gouzoud a-walh a ree e oa da ziwall pa fulore Jarlez.

« Dêz ! emezañ, kamaradou braz e oam. Ba ! ne vin ket debret, red eo din gweled hag aze ema pe n'ema ket. » Hag or furcher war vourz, kemenerien evelkent en e gov-karr. P'e-noe roet da gompren gand e zaonneg poudou e felle dezañ komz gand ar habiten, e sonas eur martolod, gwisket prop ha koant, eur hlohig arhant... Eun nebeud munutennou hir daonet evid ar skolaer... Ha neuze e welas eun den war an oad o tond davetañ, dillad gwenn-sin en-dro dezañ, galoñsou war e gasketenn hag e vañchou, ken faro hag eun amiral. En em anavezoud a rejont, ha brezoneg dioustu e-leiz ar genouiou : « Te a zo aze, koz feker didiah, erre Goatilouri, goapaer, med evuruz evelkent ar pezh anezañ, penaoz e teus greet evid chom keit-se heb kavoud ahanon ? »

Ma ! feiz, kleo, me eo red din gouren ma fri, evel ma ouzout, ha neuze mianoned e oam er skolaj. Jarlez.. Ma teus soñj, e vezem ordinal asamblez, te, Ifig Trogao ha me - « nunquam duo, semper tres » - e-pad baleadennou ar yaou hag ar zul. Ma 'teus soñj ivez, e plije dim mond dre vourk Priel da da dapoud kêriadenn ar Gincli e-kichenn ar pont-dour koz. 'Zo kaerroh, unan euz or helennerien a gase ahanom dre aoadou dispar kont Roquefeuil hag e heuillem evel-se ribl gwidiluz, kammdroenneg ar rivier beteg ar memez pont-dour a veze pal pella or baleadennou.

- Ya, gwir eo, ha clre faltazi e teuem da veza Mohikaned pe Huroned e-mesk koadeier ha lagennou an Adirondack, en Amerika... Abaoe ez on bet du-hont ha soñjet em-eus e mignoned ma bugaleaj.

- Justamant, lar din penaoz ar Foeltr emaout war ar vatimant ken kaer-mañ, eur banniel amerikan war he reor.

Koatilouri e-noa kaset e vignon da azeza e disheol an dunetez, tana a reas eur hornedad, hag eur martolod, gwisket ken brao hag an hini kenta ha sonnoh eged eur pipi, a zegasas eur hornedad all, prest ha toud, d'ar mestr-skol.

- Ahanta, goude pezh a ouzout, n'on ket chomet da louedi war-dro. Diskarget em-eus ma avalou-douar e Southampton ha goude em-oa just a-walh roud d'ober etrezeg New-York. Aze e kuitais an teir-gwern evid eur gompagnonez amerikan. Perhenn ar gompagnonez-se a zo deut da veza ma zad-kaer, kompren a rez, ha din eo peb tra bremañ. Gand ar vag-mañ e valean ma gwreg, en eur evezia war ma bigi all hag enselloud ma ofiserien ; evel ma ouzout, darn e vez red kanno o roched deze gwech ha gwech all Kerkoulz eo din anzav dit ez on deut da veza pinvidig-mor. Adalaouret em-eus skoed ar Goatilourien goz, lakeda ?

- Fidam doulle, va 'vad ; med 'teus ket aon. Jarlez, da veza tapet gand ar polis gall ? Gwir eo, selaouet e oa bet da hoar Vari ha ne oa bet tamallet dit, koulz lared, nemed beza kuiteet ar vro dre laerez...

- Ba, an afer-ze he-deus bremañ baro gwenn, ha neuze, Parantoen, me n'eo ket tano ma ler, ne vefe ket brao, me lar dit, tremen an nask em herhenn. Deut

on, pell 'zo end-eeun, da veza sitoaian, keodedour amerikan ha n'eo ket êzet yenna eur Yankee a zo sur da veza divennet gand e vro, ha dreist-oll pa vezer unan euz ar pennou-braz, hirroh e vreh eged e vañch. Ma vefen toullbahet, me, nag a gerse, nag a dud rivinet en Amerika hag e leh-all, dreist-oll er Frañs. N'eo ket diêz minella an dud... Kompren mad a rez e roan me labour d'ar Bankou... Hini Landreger, da skwer. ez a beh tri miz da gas he fansion d'am hoar Vari a zo braoig dezi bremañ, pell 'zo n'ez a ken da skaota kouëz bourhizien vihan Ar Roh. Evel-just, kuit din da hegasi den, e labouran dalhmad dindan ano ma hompagnonez, ano ma gwreg. Hag evel-se, malloztouen, n'eo ket fae a ran war ar Polis gall, med fêgêgêg. Ne vank ket overinier evid Madelen, Doue d'he fardono, va gwella-gwellaig a ran evid terri d'am herseen, hag a-hend-all e ran ivez toud pezh a hellan evid ober vad en-dro din... N'on ken an den feulz e oan kent - goud 'oar pep hini peleh ema e galedenn -, re a wad am-oa dindan ma ivinou, med torret eo din. Prometet em-oa da Vai diwall rag ar boeson ken treitour ha chomet on feal d'am ger...

Goude beza graet anaoudegez gand an itron, eun dreudasenn melen he hreouichenn, ez eas an aotrou Parantoen kuit gand eur yalhad evid prena leoriou d'e skolidi ha... dezañ e-unan. Goulennet e oe digantañ, evel-just, mond beteg Ar Roh.

*

**

E-tu-hont da Vari a Goatilouri, an aotrou Parantoen ne gontas da zen, war he hed, e veaj en Haor-Neve, ahann e oe erru koz-koz. Neuze en em gavas eur skolaer vaouank euz Ar Roh war e dro evid selaou e eñvorenou, ha me a oa hennez.

Ernest ar Barzig

~(~

GERIOU DIEZ

KOATI LOU RY.

eur maner Molobri: ger galleg, eur maner bihan, koz ha dirapar. **eur hardenn (gardenn)**: eur wenodenn. peziou: peziou, mellou. Lavaret e vez: peziou tud, peziou mein. torloet: aazet, meret, brevet.

beso rikouret ha milrikouret: beza laauen, pa zigouez eun dra bennag hervez ar c'haant.

be~o gor~: gouez, feulz. **didioh: dé dié** (Doue), sapristi. **eun osez**: eur seurt. **koueza en crouez**: koueza e sempladurez. **eveeg** (eur si eveeg): fentuz. Koz feker: furcher. **eun dreudosenn**: eur plah braz ha treud. **melen he hreouichenn**: melen he blea.

IVONAIG.

kroeh: Kreh, ar rann uhella euz ar baurk. **Ober e hrobis:** radal, bragal. **ober e hoge:** gogez, moumoun (calin). Tooe ' zo: e galleg: or ca ! Pardi ! Par ma fai !... **mege din:** Setu ! sellit ! **oozo tret:** c galleg: onguent. o **bleos gond:** pleal, aber wardra. **da zinol:** sinal, klemmichad (pleurnichr). **tarlucho:** selled a garn, lucha. **c'ho~ri Ics:** ober o diooulou, en eur gomz euz or vugale. **eur struj WGrn~rl:** livezt fall.

JAKEZ JAFREDIG. **or gùvise~enn:** ar gazeg-vezeven (manège de chevaux de bais). **redeg on douillez:** pe an drauillez, merheta, redeg reor heb abeg. **mond war gein ar m~rh:** dand da veza gwariziuz (jaloux). **bez~ re dooubennet:** bezo re nehet, chalet.

1.

1.3

1~)

1~)

7

12

